

Харечко Д.О.

Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У ПЕРІОД СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ФЕНОМЕНУ СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ГРОМАДЯН

У статті зазначено, що при очевидному зв'язку із добробутом соціальне благополуччя знаходить новий зміст, що логічно безпосередньо не співвідноситься з загальним благополуччям. Зазначена кореляція опосередкована і виражена через складну взаємозалежність індивіда, соціальних груп та соціуму, які, у свою чергу, по-різному уособлюють рефлексію феномена соціального благополуччя. Даний феномен має значний інтерес для соціально-гуманітарного знання, що продиктовано тенденціями в сучасному суспільстві, що глобалізується: ускладнення соціально-культурних зв'язків, поява нових взаємодій і потреб, штучний інтелект.

Обґрунтовано, що соціальний зміст феномена був присутній і в ранніх суспільствах, проте як самостійний об'єкт вивчення виник лише з появою теоретичної основи економічної системи соціальної держави. Аналіз наукових концепцій дозволяє виділити коло ідей, понять і проблем, що разом складають концептуальне ядро поняття соціального благополуччя. Зазначений підхід і є основою для вироблення визначення, використовуючи практику державної гуманітарної політики. В сучасному світі поняття соціального благополуччя виступає як один із ключових факторів оцінки якості життя нації та гармонійного розвитку суспільства. Проте, в контексті української дійсності, розуміння та досягнення цього поняття виявляється далеко не таким очевидним, як є в реаліях.

Проаналізовано, що особливості соціального благополуччя розкриваються через поняття соціальної безпеки, соціальної згуртованості, соціального здоров'я і формуються у тому числі на основі проблеми інклюзії що є важливим поняттям для теоретичної та практичної соціальної роботи, означає широку адаптацію осіб з обмеженими можливостями здоров'я в соціальне середовище. Сучасний етап розвитку громадянського суспільства характеризується переходом до нових соціальних практик, інформаційної епохи, віртуально-цифрової реальності.

З'ясовано, що у межах об'єктивістського підходу соціальне благополуччя розглядається як результат ефективної державної гуманітарної політики, заснованої на узгодженому функціонуванні всіх управлінських підсистем, консенсусі, солідарності, загальної реалізації суспільних норм і цінностей, рівності. У такому контексті сформульовано визначення, що соціальне благополуччя – це об'єктивне суспільне явище, детерміноване повсякденними умовами життєдіяльності людей, у яких вони задовольняють свої потреби, реалізують життєві плани та соціальні очікування. Проте, суб'єктивістський підхід дає інше трактування соціального благополуччя, об'єктивістської психології соціальний добробут сприймається як об'єктивне явище.

Встановлено, що Україна залишається державою зі складною соціально-економічною ситуацією, де багато громадян зустрічаються з різноманітними викликами та обмеженнями, що перешкоджають досягненню відчутного соціального благополуччя для громадян. Зазначене вимагає серйозного аналізу та уваги з боку як суспільства, так і владних структур, після аналізу розвитку феномену соціальної держави в силу боротьби політичних сил робить висновок про зниження благополуччя громадян після окупації територій. Це виводить нове розуміння соціального благополуччя не з необхідності ринкових реформ, а внаслідок військово-політичних дій.

Ключові слова: суспільні виклики, етап, громадянськість, період, державна політика, загрози, особливості, соціальне благополуччя, формування, феномен.

Постановка проблеми. Сьогодні соціальне благополуччя розглядається як позитивний стан індивідуума, при якому характерний високий рівень реалізації потреб та особистих можливостей, задоволеність життям, соціальним статусом та умовами буття, відчуття впевненості у своїх силах, позитивний настрій та гарне психологічне самопочуття [3]. Однак, даний підхід швидше близький до того явища, де фокусується стан індивіда та його самовідчуття, не приділяючи належної уваги соціальній частині феномену. Феномен соціального благополуччя знаходить втілення в різних соціальних практиках в силу об'єктивних причин та необхідності осмислити процес задоволення багатограних потреб індивіда в різних суспільних умовах [15]. Соціальне благополуччя – це насамперед задоволеність особистості своїм соціальним статусом та актуальним станом суспільства, до якого вона належить, а також задоволеність між особистісними зв'язками та статусом у мікросоціальному оточенні, почуття спільності у громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень із дослідження феномену соціального благополуччя у сучасній науковій літературі дала можливість з'ясувати, що науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Бакуменка, С. Домбровської, О. Крюкова, С. Майстро, В. Малиновського, Н. Нижник, В. Олуйка. Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи державного управління у сфері соціально-гуманітарної політики стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних дослідників, у працях яких (М. Зубалій, Т. Круцевич, А. Куц, Р. Раєвський, С. Сінгаєвський, Б. Шиян) висвітлено теоретичні й практичні аспекти цієї актуальної суспільно-значимої проблематики [8].

Постановка завдання. Метою даної статті є обґрунтування особливостей державної гуманітарної політики у період формування феномену соціального благополуччя громадян в контексті сучасних викликів та суспільних загроз.

Виклад основного матеріалу. Соціальне благополуччя громадянина немає чіткої кореляції із соціальним благополуччям суспільства, причини цього лежать у сфері внутрішньої саморефлексії, що дозволяє задовольняти потреби навіть у ситуації кризи в суспільстві. Життєдіяльність за умов

динамічних змін також дає приклади нетотожності соціального добробуту суспільства і громадянина. Помічаючи, що соціальне благополуччя може бути різним для різних інститутів, особистості, груп, суспільства, вважаємо, що маємо справу з одним і тим же феноменом, що трансформується в різні соціальні явища [11]. Це стосується умов окремого індивіда, і групи індивідів, і складно-ієрархічного суспільства. При цьому в кожному випадку по-різному виявлятимуться суб'єктно-об'єктні відносини, динаміка особистісно-групових цілей.

Комплексний підхід на основі міждисциплінарного аналізу феномену, тобто із залученням характерних для окремих галузей знань методів пізнання та категоріального апарату дозволяє розглянути ключові виміри та проблеми соціального благополуччя. Розглядаємо основні теоретичні концепції різних галузей знань з урахуванням специфічних методів тих чи інших галузей науки, які мають безпосереднє відношення до проблематизації феномену соціального благополуччя. У вузькому соціологічному сенсі це явище наближається за змістом до соціальної захищеності чи соціальної турботи, у той же час саме методологія допомагає розкрити показники задоволеності суспільства поведінкою особистості.

Соціальне благополуччя у цьому випадку стає ширшим показником, ніж визначення соціального здоров'я, яке розуміється як відображення ставлення суспільства до людини, це ставлення формується через прагнення вступати або виходити з різних соціальних структур [5]. У цьому ж напрямі дається визначення соціального благополуччя громадянина, як сума суб'єктивної оцінки людиною себе та власного життя, ефективного та позитивного функціонування особистості та налагоджена система державної гуманітарної політики, що гарантує людині соціальну захищеність та особисту безпеку.

З точки зору економічних концепцій соціальний добробут у цих рамках розглядається як стан суспільного буття, заснований на узгодженості моральних принципів, ідеалів, цінностей, цілей і смислів окремих індивідів для досягнення певних матеріальних благ. Важлива роль у рамках цього напрямку відводиться таким принципам спільного життя людей як солідарність, альтруїзм, соціальна відповідальність. Проте, інструментарій науки державного управління пов'язує перехід від масштабу соціальних практик – з особистості в суспільство і уособлюється як соціальне благополуччя громадянина та в значній мірі як соці-

альне благополуччя суспільства, але не зводиться до нього.

Велику значимість для цього має суб'єктивна оцінка людиною свого добробуту та задоволеності життям, але задоволеність життям не завжди безпосередньо пов'язана із заможним становищем [13]. У цій об'єктно-суб'єктній зміні проявляється важлива трансформація феномену, роблячи висновок можна сказати про те, що соціальне благополуччя людини ієрархічно і логічно пов'язане з соціальним благополуччям суспільства та вибудовується на базі соціальної практики державної гуманітарної політики сьогодення та в історичній перспективі.

Трансформація феномену соціального благополуччя помітна в цілях і цінностях, які не можуть бути повністю тотожні у суспільства та громадянина. Завдання державного управління суспільством уособлюють правила та обмеження [1]. Історична динаміка, конфлікти, війни, змушує їх змінювати, часто знижуючи рівень благополуччя громадян, але досягається інша мета – прийнятний рівень соціального благополуччя суспільства, а саме: безконфліктне співіснування індивідів та їх груп за умови задоволення необхідних для суспільства та його потреб.

Таким чином, трактування соціального благополуччя як об'єктивного суспільного явища детерміноване повсякденними умовами життєдіяльності людей, в яких вони задовольняють свої потреби, реалізують життєві плани та соціальні очікування, швидше відповідає такому явищу, як соціальне благополуччя громадянського суспільства [9]. Усвідомлення соціального благополуччя людини як суми суб'єктивної оцінки людиною себе та власного життя, ефективне та позитивне функціонування особистості та налагоджена система державної гуманітарної політики гарантує громадянам соціальну захищеність та за своєю суттю підсумовує визначення двох явищ – соціального благополуччя громадян і соціального благополуччя суспільства. Як і в цілому в роботах гуманістичного спрямування дається деталізація визначення явища соціального благополуччя індивіда.

У підходах, які дають представники суб'єктивістської психології також простежується прагнення виміряти фактори соціального благополуччя, що у свою чергу значно впливає на процес розуміння феномена, якщо не можна виміряти, то не можна і позначити, тобто дати визначення. У міру проведення вимірювань та іншої роботи найкориснішими з наукового погляду будуть кон-

цепції, які можна виміряти та показати у межах теоретичної основи зв'язок коїться з іншими чинниками [2]. Однак прагнення знайти визначення тільки на основі кількісних підходів обмежує дослідника в інструментах пізнання.

Сьогодні логічно створити управлінський інструментарій виміру, у результаті якого буде зроблено та запропоновано підхід на основі розрахунку за показником задоволеності життя, з метою розроблення методики на основі позитивних та негативних реакцій суспільства на усі різновиди чинників. Виділення розрахункового елемента в соціальному благополуччі зводить до деякого спрощення вивчення самого феномену, у всіх визначеннях соціального добробуту індивіда проглядається суб'єктивний характер явища [16]. У трактуваннях соціального благополуччя громадян і суспільства виділяється його об'єктивний базис. Громадянин осмислює себе самого у суспільстві через призму існуючих правил та параметрів, тобто у конкретному соціальному часі.

Однак, у будь-якій момент розвитку громадянського суспільства та у будь-який момент буття людини у соціальному часі існує залежність індивіда від власної оцінки себе та ролі суспільства у своєму житті. Самооцінка – це елемент феномена соціального благополуччя, який виражає суб'єктивну частину явища соціального благополуччя. Однак вона впливає на людину в комплексі із соціальним очікуванням, яке посилюється з розвитком самого суспільства та ускладненням суспільних відносин [7]. Сукупність факторів у суб'єктивну та об'єктивну частину явища за допомогою соціального очікування як важливого елемента переходу від особи до суспільства.

Суспільно-владні відносини формують нові інституції та поглиблюють відмінності між соціальними ролями, які притаманні у той чи інший історичний момент, динамічно розвиваються форми буття та стають факторами формування соціокультурних цінностей індивіда, його моральних орієнтирів.

Сутність соціального благополуччя неможливо повністю інтерпретувати, а головне – не можна говорити про феномен соціального благополуччя, що рівно сприймається і одно з'ясованим у різних системах [4]. Це призводить до висновку про те, що феномен соціального благополуччя знаходить різний національний прояв, залежно від того чи іншого суспільства та індивіда.

З урахуванням зазначених обмежень та специфічних особливостей соціальне благополуччя як

феномен можна сформулювати і в інший спосіб. Це стан суспільного буття індивіда, заснований на суб'єктивній самооцінці та оцінці навколишнього світу та на узгодженості моральних принципів, ідеалів, цінностей, цілей індивіда, що дозволяє громадянину оцінити прийнятність для нього його власного рівня життя та здатність реалізувати власний потенціал та громадянську позицію [12].

Однак, і ця сформульована дефініція не відображає всієї повноти осмислення феномену соціального благополуччя, оскільки недостатньо розкриває протиріччя, які криються в сутності суспільно-владних відносин, взаємовпливу суспільства та людини. Також це визначення не враховує екзистенційну рефлексію, виконану суспільством та індивідом у кризові етапи існування соціуму та індивіда, а також феномен усвідомленості. Феномен соціального благополуччя пов'язаний з самооцінкою, соціальним очікуванням, динамічною дихотомією суб'єктно-об'єктних відносин суспільства та індивіда. У площині цих понять феномен соціального благополуччя виражає акт пізнання індивідом світу і самого себе, іншими словами, активне буття зі знанням.

Культура, історична спадщина та побутове сприйняття формують рамки феномена для індивіда, силу яких починає процес пізнання феномена собі самого [6]. Часто це відбувається несвідомо і людина не розрізняє тонкощів між такими феноменами, як щастя, благо та соціальне благополуччя, але процес пізнання відбувається безперервно, і індивід постійно бере участь у створенні свого власного уявлення про блага, яке можна назвати осмисленням феномена соціального благополуччя. Важливою є активна дія, в ході якої людина надає свій сенс тому, що відбувається в зовнішньому і у внутрішньому світі, цей сенс може бути продиктований цінностями та переконаннями громадянина, його знаннями, або відсутністю знань [14]. Соціальне благополуччя відображає рівень усвідомленості громадянином самого себе в його соціальному розвитку та осмислення його власного буття на основі взаємодії з суспільством.

У період сучасних суспільних викликів та загроз і проблематизації соціального благо-

получчя громадян можна звернути увагу органів державної влади на необхідність розвитку ефективних програм та стратегій, спрямованих на покращення якості життя громадян та забезпечення їх соціальних потреб. Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу в реалізації державної гуманітарної політики, активної участі громадян та взаємодії всіх зацікавлених сторін [10]. Отже, особливість феномена соціального благополуччя є першим кроком у напрямку розуміння та вирішення складних викликів, що стоять перед українським суспільством у сфері соціально-економічного розвитку. Лише шляхом консолідованих дій та належної уваги до цієї проблеми можна досягти позитивних змін та покращення якості життя громадян України.

Висновки. Громадянське суспільство загалом та кожен індивід зокрема постійно переосмислюють питання блага та благополуччя. У сучасному суспільстві окремим важливим феноменом є соціальне благополуччя, близьке до феномену благополуччя, але сприймається як окрема самостійна соціальна категорія. Будучи рефлексією зрозумілих для кожного суспільного явища, феномен соціального благополуччя виражається в умовах осмислення культурної специфіки кожного суспільства [12]. Тому терміни, що описують соціальне благополуччя не можуть бути повністю перенесені з однієї суспільної конфігурації до іншої. Концептуалізація феномена соціального добробуту виходить за межі окремих специфічних галузей знань і не може бути описана лише термінами та підходами у реалізації державної гуманітарної політики, де існує тенденція переважання категорій соціального захисту, соціального здоров'я, або особистого психологічного благополуччя громадян. У суспільному житті можна виявити висловлювання цього феномену в різних проявах, соціальне благополуччя суспільства, групи чи індивіда. Феномен соціального благополуччя є відображенням пізнання індивіда та суспільства на шляху до соціокультурного життя громадян. На цьому шляху необхідна постійна трансформація і зміни в усвідомленні феномену соціального благополуччя громадян під час реалізації державної гуманітарної політики.

Список літератури:

1. Арістова І.В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення. *Форум права*. 2019 № 2. С. 18–21. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2776> (дата звернення: 22.02.2024).
2. Здіорук С., Степико М. Пріоритети і перспективи гуманітарної політики Української Держави. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2 (19). С. 37–48.

3. Конопелько О.В. Особливості формування ідеологічної функції сучасної держави: постановка проблеми. *Право і безпека*. 2013. № 1. С. 18–23.
4. Освіта і наука в інноваційному розвитку сучасної Європи: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. С.І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 121 с.
5. Павлюк К. Діяльність неурядових громадських організацій у контексті забезпечення національної безпеки. *Вісник НАДУ*. 2012. № 2. С. 210–217.
6. Пироженко В.О. Гуманітарна складова національної безпеки: предмет дослідження та коло основних проблем. *Стратегічна панорама*. 2005. № 2. С. 37. URL: niss.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue=2005_2 (дата звернення: 30.12.2024).
7. Розпутенко І.В., Москаленко С.О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12RIVKPP.pdf> (дата звернення: 19.02.2024).
8. Степанко О.В. Сутність, мета, завдання та складові гуманітарної сфери. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3. С. 201–208. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2012_3_29 (дата звернення: 30.12.2024 р.).
9. Godwin Kara A. Centering internationalization outcomes: Four reasons to focus on faculty. *Intelligent Internationalization*. Brill, 2019. P. 41–46.
10. Harvey P., Mohamed H. The Politics of Donor and Government Approaches to Social Protection and Humanitarian Policies for Assistance During Crises. *BASIC Research Working Paper* 10. Brighton: Institute of Development Studies. DOI: 10.19088/BASIC.2022.010
11. Jones Elspeth. From Mobility to Internationalization of the Curriculum at Home: Where Are the Students in the Intelligent Internationalization Conversation? *Intelligent Internationalization*. Brill, 2019. P. 179–183.
12. Kholiavko N. Model of achievement of positive synergy effects of modernization of national higher education system. *Innovative economics and management*. 2018. № 3. P. 263–269.
13. Kidd S., Nycander G.A., Tran A. & Cretney M. The Social Contract and the Role of Universal Social Security in Building Trust in Government, Working Paper, Uppsala. Sweden: Development Pathways, 2020 (дата звернення: 24.04.2024).
14. Kinser K., Lane J. The Problem with Cross-Border Quality Assurance. *International Higher Education*. 2013. № 73. P. 18–20.
15. Kouassi K. B. Public Spending and Economic Growth in Developing Countries: a Synthesis. *Financial Markets. Institutions and Risks*. 2018. № 2 (2). P. 22–30. DOI: 10.21272/fmir.2(2).22-30.
16. Kubiczek A. Jak mierzyć dziś rozwój społeczno-gospodarczy krajów? *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*. 2014. № 2 (38). P. 35–41.

Kharechko D.O. PECULIARITIES OF STATE HUMANITARIAN POLICY IN THE PERIOD OF MODERN CHALLENGES AND SOCIAL THREATS FOR THE FORMATION OF THE PHENOMENON OF SOCIAL WELL-BEING OF CITIZENS

The article states that with an obvious connection with well-being, social well-being finds a new meaning in the language, which logically does not directly correlate with well-being. This correlation is mediated and expressed through the complex interdependence of the individual, social groups, and society, which, in turn, reflect the phenomenon of social well-being in different ways. This phenomenon is of great interest for socio-humanitarian knowledge, which is dictated by trends in the modern, globalizing society: the complication of socio-cultural ties, the emergence of new interactions and needs, virtual gaming spaces, artificial intelligence. It is substantiated that the social content of the phenomenon was present in early societies as well, but it emerged as an independent object of study only with the emergence of the theoretical basis of the economic system of the welfare state.

The analysis of scientific concepts allows us to identify a range of ideas, concepts and problems that together make up the conceptual core of the concept of social well-being. It is this core that we will take as a basis for developing a definition, using the practice of an interdisciplinary approach. In the modern world, the concept of social well-being acts as one of the key factors in assessing the quality of life of a nation and the harmonious development of society. However, in the context of the Ukrainian reality, the understanding and achievement of this concept is not as obvious as we would like. It has been established that Ukraine remains a country with a difficult socio-economic situation, where many citizens face various challenges and restrictions that prevent them from achieving tangible social well-being.

This requires serious analysis and attention from both society and government structures, after analyzing the development of the phenomenon of the welfare state due to the struggle of political classes, he concludes that the European societies have won prosperity through accumulation after the conquest of other territories,

which in some ways leads to social welfare not out of necessity market reforms, and if from military conquests. It has been analyzed that the features of social well-being are revealed through the concepts of social security, social cohesion, and social health and are formed, including on the basis of the problem of inclusion, which is an important concept for theoretical and practical social work, which means broad adaptation of persons with limited health opportunities in social environment.

The modern stage of society's development is characterized by the transition to new social practices, the information age, virtual and digital reality. It was found that within the limits of the objectivist direction, social well-being is considered as the result of an ideal society, based on the coordinated functioning of all its subsystems, consensus, altruism, positivism, solidarity, the general implementation of social norms and values, equality. Social well-being is also defined in this direction – it is an objective social phenomenon determined by the everyday life conditions of people, in which they satisfy their needs, realize life plans and social expectations. However, the subjectivist approach gives a different interpretation of social well-being, objectivist psychology perceives social well-being as an objective phenomenon.

Key words: *social challenges, stage, public, period, state policy, threats, features, social well-being, formation, phenomenon.*